

Andrzej F. Dziuba

"Wady ganione i cnoty zalecone w spuściznie kaznodziejskiej Samuela Wysockiego", Jacek Bąk, Kalisz 2002 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 42/1, 202-204

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Jacek Bąk, *Wady ganione i cnoty zalecone w spuściznie kaznodziejskiej Samuela Wysockiego*, Wydawnictwo Tpi, Kalisz 2002, ss. 319.

Przepowiadanie kaznodziejskie pozostaje zawsze jednym z podstawowych i szczególnie twórczych znamion kościelnego nauczania ewangelizacyjnego, i to na przestrzeni całych dziejów ludu Bożego Nowego Przymierza, aktualnym w pełni i dziś. Oczywiście może przybierać różne formy czy być głoszone i słuchane przez różnych ludzi oraz w różnych miejscach czy okolicznościach. Mimo tych zróżnicowań i specyfikacji powinno zawsze pozostać przede wszystkim przepowiadaniem ewangelicznym, a więc osadzone w objawionym słowie Bożym, a dziś szczególnie przybierać znamiona nowej ewangelizacji, tak często wskazywanej przez Jana Pawła II.

Nie ulega wątpliwości, iż w przepowiadaniu należne, a może i podstawowe miejsce ma przekaz prawd teologiczno-moralnych. One bowiem, obok prawd dogmatycznych, zdaje się mają szczególnie wypełniać całe przepowiadanie chrześcijańskie, wskazując na drogi spełniania ziemskiego pielgrzymowania w czasach eschatologicznych. Zatem ich ranga jest szczególnie wysoka, zwłaszcza w kategoriach podejmowanych po chrzcie św. powołań życiowych, a zatem i niezwykle odpowiedzialna ze strony głoszących, a więc diakonów, kapłanów oraz biskupów.

Oto ukazała się praca doktorska ks. Jacka Bąka obroniona na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, a napisana pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Jana Kowalskiego. Podejmuje ona problematykę wad i cnót w nauczaniu kaznodziejskim pijara Samuela Wysockiego.

Całość książki otwiera spis treści (s. 5-6) oraz wykaz skrótów (s. 7-8).

Ciekawą propozycją wprowadzającą jest przedmowa pióra promotora rozprawy. Nosi ona dodatkowy tytuł: *Potrzeba bliższego poznania spuścizny polskich kaznodziejów w aspekcie moralnym* (s. 9-13). Z kolei po wstępie (s. 15-22) całość studium podzielona została na sześć rozdziałów.

Sytuacja polityczno-społeczno-religijna w Polsce osiemnastowiecznej to tytuł pierwszego rozdziału (s. 23-58). Zgodnie z tym wskazaniem omówiono wszystkie trzy aspekty. W ostatnim wskazano na elementy moralne.

Kolejny rozdział poświęcony został życiu i spuściznie pisarskiej Samuela Wysockiego (s. 59-86). Zatem to rys biograficzny oraz próba systematyzacji spuścizny pisarskiej.

Trzeci rozdział nosi tytuł: *Wady Polaków ganione przez Samuela Wysockiego* (s. 87-144). Zaprezentowano tu jego nauczanie o wadach odnoszących się do cnót teologicznych oraz kardynalnych.

Cnoty proponowane Polakom omówiono w kolejnym rozdziale (s. 145-197). To zdaniem autora cnoty teologiczne konieczne Polakom i kardynalne obowiązujące Polaków.

Piąty rozdział opatrzone tytułem: *Źródła dla kaznodziejskiej nauki Samuela Wysockiego* (s. 199-229). W kolejności wskazano na Pismo święte, zapożyczenia z patrystyki i od teologów średniowiecznych. Nie pominięto także inspiracji teologów zagranicznych i polskich. Wreszcie wskazano na wpływ autorów pogańskich.

Inspiracje kaznodziejskiej nauki Samuela Wysockiego o wadach i cnotach dla obecnego kaznodziejstwa to tytuł ostatniego rozdziału (s. 231-263). Tutaj najpierw wskazano na inspiracje wynikające ze zbieżności współczesnej sytuacji polityczno-społeczno-religijno-moralnej z wiekiem XVIII. Wreszcie wyakcentowano niektóre treści nauki kaznodziejskiej Samuela Wysockiego, które mogą być sugestią dla współczesnych rozwiązań religijno-moralnych.

W końcu zamieszczono zakończenie (s. 265-270) i streszczenie w języku angielskim (s. 271-274).

Od strony technicznej dodano jeszcze bibliografię, która podzielona została na pięć bloków: 1. Pisma Samuela Wysockiego; 2. Dokumenty dotyczące Samuela Wysockiego; 3. Nauczanie Kościoła; 4. Literatura przedmiotu; 5. Literatura pomocnicza (s. 275-311).

Wreszcie dodano aneks (s. 313-319). Szkoda, że przywołane w nim pozycje nie zostały odpowiednio opisane.

Prezentowana książka dobrze i twórczo wpisuje się w badania nad dziejami teologii moralnej w Polsce, prowadzone m.in. w Papińskiej Akademii Teologicznej w Krakowie pod kierunkiem ks. prof. J. Kowalskiego, a zapoczątkowane przez nestora tych badań, ks. prof. W. Wichra. Tu raczej, tj. w omawianej pracy, idzie bardziej precyzyjnie o badanie myśli teologiczno-moralnej przekazywanej w kaznodziejstwie i całym przekazie homiletycznym. Zatem omawiany autor nie jest teologiem-moralistą, choć jednocześnie bardzo obficie przekazuje treści moralne. Natomiast przeprowadzona analiza jego pism pozwala dostrzec specyfikę zainteresowań i akcentów, które niejednokrotnie – w treści moralnej – stymulowane były okolicznościami czy adresatami kierowanego słowa. To zaś pozwala w miarę poprawnie rozeznac dobrze nakreślone na wstępie tło epoki.

Faktycznie *dobrze się stało, że Jacek Bąk pochyla się nad pijarskim kaznodziejstwem XVIII wieku Samuelem Wysockim i jego spuścizną kaznodziejską w aspekcie moralnym* (s. 13), jak stwierdza autor przedmowy. Jest to bowiem próba rozeznania ważnego wycinka dziejów moralistyki polskiej, zwłaszcza w szeroko pojętej rzeczywistości cnót oraz wad, które w przeszłości były bardziej niż dziś akcentowane i dostrzegane. To one bardzo często kształtowały oceny moralne ludzi niemal każdego stanu Rzeczypospolitej. Szkoda jednak, że szerzej nie dotknięto także i innych cnót, zwłaszcza społecznych, choć są one już wskazywane w kontekście teologicznych i kardynalnych. Wydaje się, że w wizji chrześcijańskiej życia indywidualnego i społecznego wręcz trudno je pomijać.

W wykazie skrótów znalazło się aż kilkanaście nieścisłości, braków czy błędów. W bibliografii wątpliwości budzą opisy w dziale „Dokumenty...” a błąd występuje w tytule encykliki *Evangelium vitae*. W dalszej bibliografii m.in. pominięto „w” w przypadku tekstów z dzieł zbiorowych, ale i podano zbędnie w przypadku czasopism. Podobnie braki te i w przypisach. Liczne różnice w opisach z bibliografii i przypisach. Braki występowania pozycji w przypisach i bibliografii.

Studium J. Bąka jest interesującym opracowaniem ważnej problematyki teologiczno-moralnej wyrażanej w XVIII w. w formie przekazu kaznodziejskiego. Cnoty i wady, z samej ich natury, zawsze stanowią szczególnie wyraz moralności, tak indywidualnej jak i społecznej. Oczywiście podobnie było i w Polsce w czasach Samuela Wysokiego. Całkowicie godnym było przeanalizowanie jego dorobku, który utrwalony został w formie drukowanej i współcześnie dostępny jest w formie kilkunastu pozycji, zwłaszcza z wyakcentowaniem treści aretologicznych.

bp Andrzej F. Dziuba

Status naukowy teologii pastoralnej. Materiały z sympozjum polskich pastoralistów, Nysa 8-9 października 2001 r., Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, w serii Sympozja 48 (red. J. Mikołajec), Opole 2003.

Sekcja Pastoralistów Polskich gromadzi wykładowców teologii pastoralnej w wyższych seminariach duchownych i wydziałach teologicznych. Odbywa coroczne sesje, które stanowią forum wymiany naukowej i dydaktycznych doświadczeń pomiędzy różnymi naukowymi środowiskami, zarazem są drogą opracowywania nowych i ważnych zagadnień oraz podejmowania wspólnych inicjatyw. W 2001 r. z inspiracji prof. dra hab. R. Kamińskiego (KUL) zainicjowano sympozja węższego grona naukowych specjalistów teologii pastoralnej, pracowników wyższych uczelni uniwersyteckich. Ich celem jest wypracowywanie naukowych teorii i metod badawczych służących rozwojowi dyscypliny teologii pastoralnej jako takiej. Pierwsze odbyło się w Opolu, zatytułowane „Status naukowy teologii pastoralnej”. Zeszyt zawiera referaty wygłoszone podczas rzeczonoego sympozjum oraz przebieg dyskusji.

Wykład gospodarza miejsca ks. abpa prof. A. Nossola ukazuje priorytetowe kierunki dla współczesnej pastoralnej refleksji naukowej w kontekście przemian związanych z procesami europejskiej integracji. W meritum sesji wprowadza referat ks. prof. R. Kamińskiego, ukazując samo pojęcie i specyfikę teologii pasto-